

1 AĞUSTOS DÜNYA EMZİRME GÜNÜ: (EĞİTİLMİŞ KADIN VE ÇOCUK SAĞLIĞI)

*** Annelik, tek kişi ile çocuğun ilk ve temel sağlık, kültür ve eğitim kurumudur.**

Bedensel, ruhsal ve zihinsel gelişim, insan sağlığının temellerini oluşturur. Embriyo döneminde başlayan bu büyüme ve gelişme doğumdan sonra özellikle ilk yaş içinde çok hızlıdır. Sonraki yaşlarda kimi zaman hızlı, kimi zaman yavaş devam eden büyüme ve gelişme yeterli ve dengeli beslenme ile doğrudan ilişkilidir. Bu süreç içinde yapılan, hatalar, ihmaller ve dikkatsizlikler daha sonra geri dönüşü zor olan yada olmayan sağlık sorunlarına neden olmaktadır.

Gebelik süresince ve doğumdan sonra ilk yaşın sonuna kadar anne tek başına çocuğun çevresidir. Bu dönemde çocuğun hayatta kalması ve sağlıklı büyümesi annenin çocuk sağlığı ve beslenmesi konusundaki bilgisine bilinçlenerek, kendi sağlığı ve beslenmesine özen göstermesi ile mümkündür.

Geleneksel yaşam biçimi kadının çocuk denecek yaşta 18 yaş altında çocuk doğurmasına neden olmaktadır. Bugün 60 milyona varan nüfusumuzun % 49.3'ü (28-29 milyon) kadın nüfusudur ve örgün öğrenim gören kadınların sayısı Türkiye ortalamasının altındadır. Oysa kadının öğrenimi sadece yaşam standartlarının yansımaları olmayıp, anne olması nedeniyle bebek ve çocukların hastalık ve ölümlerinin azalmasında da başlı başına bir kaynaktır. Zira annelik, tek kişi ile çocuğun ilk ve temel sağlık, kültür ve eğitim kurumudur. Bu nedenle çocuklara yönelik uluslararası taahhüdün gündeminde önce kadınların eğitim ve öğrenimi için acil olan önlemler yer almalıdır. Bunun en akılcıl yatırımlardan birisi olduğunu belirtmek gerekir.

Türkiye'de bebek ölüm nedenleri incelendiğinde; çeşitli hastalıklarla sebep-sonuç ilişkisi olması nedeni ile beslenme ölümlerin yaklaşık 1/3'de etkindir. Ülkemizin farklı coğrafi konumu ve iklime bağlı özellikleri, kültürel ve ekonomik yapı ile sosyal yapı içinde değerlendirilen öğrenim durumu, Bebek Ölüm Oranına (BÖO) yansımaktadır.

Türkiye'de binde 54 olduğu ifade edilen BÖO'nı hala gelişmiş ülke verilerinin çok üzerindedir. Oysa bir ülkenin gelişmişliği bir yönü ile BÖO'daki düşüşlerle ifade edilmektedir ve bu oranın binde 25'in altında olması Dünya Sağlık Örgütü'nün "2000 yılında herkese Sağlık" programında belirtilmiştir.

Hangi çocukların daha çabuk ve sık hastalandığı ve öldüğü araştırıldığında hiç emzirmeyen bebekler, düşük doğum ağırlıklı (2500 kg den az) olanlar, doğum sırası 5 ve 6'nın üzerinde olanlar, sık aralıklarla doğanlar ve yaşamın ilk aylarında tekrarlayan ateşli hastalıklara yakalananlar sayılabilmektedir. Görüldüğü gibi emzirmeme yani anne sütü ile beslenmeme bunların başında yer almaktadır.

Bir kaç nesil öncesine kadar bütün bebekler Anne Sütü ile beslenirken 1973 yıllarında gerek ABD'de gerekse Avrupa ülkelerinde Anne Sütü ile beslenme oranlarında azalmalar olmuştur. Bu değişimin kökeninde yatan modernleşme ve ekonomik bağımsızlığını kazanan kadınların biberonu özgürlüklerinin sembolü olarak görmeleri olmuştur. Bebek maması üreten firmalar piyasaya yeni ürünler sunarak reklamlarla kadınların bu alandaki isteklerini karşılama yoluna gitmişlerdir. Modern olan herşeye aşırı olan ilginin olduğu bu dönemde bebek mamaları gerek aileler gerekse tıp çevrelerinde çok olumlu karşılanmıştır. Hatta o yıllarda hastanelerde emzirme pek temiz olmayan bir yöntem olarak görülüyordu. Doğum sonrası bebekler, annelerinden ayrılıyor ve hastanenin düzenine göre besleniyorlardı. Emzirme, özellikle toplu yerlerde uygunsuz ve utandırıcı bir davranış olarak değerlendiriliyordu. Annelerin tereddüt içinde kaldıkları zamanda ise "sütünüz yetmediği zaman..." diye başlayan mama reklamları ile emzirme olayı unutulmaya başlanmıştı. Ancak son 20 yıldan bu yana emzirme, batı dünyasında, oldukça fazla önem kazanmaya başlamıştır. Bugün, Norveç, İsveç ve Finlandiya'da bebeklerin % 95 i doğumdan itibaren emzirilmektedirler. ABD'de emzirmeye başlayan anne sayısı 1973-1980 yılları arasında 2 misli artmış, çeşitli Avrupa ülkelerinde de bu oran % 70-80'ne ulaşmıştır. Avrupa ve Amerika'da emzirmeye dönüş eğilimine, bırakma eğiliminde olduğu gibi, öncülüğü yine öğrenim durumu yüksek olan anneler yapmıştır.

Gelişmekte olan ülkelerde ise doğa sanki çocuğu yaşamının bu en nazik döneminde emzirme sayesinde fakirlikten kurtarmakta ve onu korumaktadır. Ancak emziren anne oranı kadar emzirme süresi de çok önemlidir.

Türkiye'de çocuğunu emziren anne oranı oldukça yüksektir (% 94-98). Ancak emzirme süresi, diğer bir deyişle 4-6 AY TEK BAŞINA ANNE SÜTÜ İLE BESLENME SÜRESİ maalesef bu oranda değildir. Gerek ulusal düzeyde gerekse yerel yapılan çalışmalarda bu oranın % 30-40 olduğu bir gerçektir. Anne sütü ile beslenen bebek ve çocukların pekçoğu bu sürede anne sütü yanında ticari bebek mamalarını veya evde hazırlanan yiyecek ve içecekleri kullanmaktadır.

Oysa hedef yeni doğan her bebeğin sağlıklı büyüme ve gelişmesi ve hastalıklardan büyük ölçüde korunabilmesi için en az 4-6 ay tek başına anne sütü ile beslenmesidir. Anne Sütü bundan sonraki aylarda da diğer besinlerle birlikte devam etmelidir. Bunun sağlanması için Dünya'da ve Ülkemizde yoğun çalışmalar yapılmış ve yapılmaktadır.

Mayıs 1981'de anne sütü benzeri besinlerin ticaret ve pazarlanmasına ilişkin uluslararası yasanın, Dünya Sağlık Asemlesinde tüm ülkeler tarafından kendi ülkelerinde yürütülmek üzere öneri olarak kabulünden sonra 1989'da WHO ve UNICEF tarafından "Anne sütünün yasalarla korunması, özendirilmesi ve desteklenmesi" için neler yapılması gerektiği "Doğum Hizmetlerinin Özel Rolü" adı altında yayımlanan bir bildiri ile anlatılmıştır.

Birleşmiş Milletler Asemlesinde 20 Kasım 1989'da kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 24. maddesinde "Çocukların sahip olabilecekleri en iyi sağlık düzeyine kavuşma hakları" ile ilgili bölümde anne sütü ile beslenmenin avantajları konusunda temel bilgiler oluşturulmuş ve başarılı emzirme ile ilgili 10 öneri doğum ve yeni doğanların bakımıyla ilgili hizmet sunan bütün kuruluşlara gönderilmiştir. Bunlar;

1- Emzirmeye ilişkin yazılı bir politika hazırlanmalı ve bunu düzenli aralıklarla tüm sağlık personelinin bilgisine sunulmalıdır.

2- Tüm sağlık personeli bu politika doğrultusunda eğitilmelidir.

3- Gebe kadınlar, emzirmenin yararları ve yöntemleri konusunda bilgilendirilmelidir.

4- Doğumu izleyen yarım saat içinde emzirmeye başlamaları için annelere yardımcı olunmalıdır.

5- Annelere, emzirmenin nasıl olacağını ve bebeklerinden ayrı kaldıkları durumlarda sütün salgılanmasını nasıl sürdürebilecekleri gösterilmelidir.

6- Tıbben gerekli görülmedikçe, yeni doğanlara anne sütünden başka bir yiyecek yada içecek verilmemelidir.

7- Anne ile bebeğin 24 saat birarada kalmalarını sağlayacak bir uygulama benimsenmelidir.

8- Bebeğin her isteyişinde emzirilmesi teşvik edilmelidir.

9- Emzirilen bebeklere yalancı meme veya emzik türünden herhangi biri verilmemelidir.

10- Emzirmeyi destekleyen grupların oluşumu sağlanmalı ve taburcu olan anneler bu gruplara katılmaya teşvik edilmelidir.

Tüm annelere bebeklerini sadece anne sütü ile beslenmelerini sağlayacak uygun bir ortam yaratmak ve bu konuda eyleme geçmek ve tüm bebeklerin doğumdan sonraki 4-6 aya kadar sadece Anne Sütü ile beslenmelerini ve 2 yaşa kadar uygun ve yeterli ek besinle birlikte emzirmenin sürdürülmesi için gerekenlerin yapılmasına çalışılmalıdır.

BM'de, 71 ülkenin devlet başkanları 30 Eylül 1990'da "Çocuklar İçin Dünya Zirvesinde". "Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin uygulanması ve emzirmenin korunması, özendirilmesi ve desteklenmesi konusunda gerekenleri yapacaklarına söz vermişlerdir.

UNICEF 15 Şubat 1991 tarihinde New York'ta gönüllü kuruluşların biraraya geldiği toplantıda emzirmeyi koruma, özendirme ve destekleme amacı ile evrensel bir girişimde bulunmuş ve "DÜNYA EMZİRME BİRLİĞİ FAALİYETİ"-WABA" adlı birliğin kurulmasını sağlayarak tüm ülkeleri bu birliğe katılmaya çağırılmış ve 1 Ağustos'u DÜNYA EMZİRME GÜNÜ olarak ilan edilmiştir.

Uluslararası Çocuk Yılı nedeniyle 1978 yılında düzenlenen Ulusal Gıda ve Beslenme Planlama Seminerinde Türkiye'de çocuk sağlığının korunmasına yönelik 1962 yılında Sağlık Bakanlığı, kalkınma planları ve diğer kuruluşlara başlatılan ve o güne kadar yapılan çalışmalar gözden geçirilmiştir.

Sağlıklı çocuk, sağlıklı anne ve sağlıklı bir toplum için kadınların öğrenim ve eğitiminin etkinliğinin önemi 11-24 Haziran 1984 tarihlerinde Ankara'da Türk Hükümeti UNICEF, WHO, UNOP ve UNFPA işbirliğinde

düzenlenen "Temel Sağlık Hizmetleri ve Çocuk Yaşatma ve Geliştirme" programında ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

Türk çocuklarının sağlığı, refahı ve haklarının korunmasına ilişkin sözleşme hükümlerinin yerine getirilmesinde Türk Devletinin her çabayı göstereceği 26-27 Mayıs 1989'da "1990 ların Çocuk Politikası Ulusal Kongresinde" hükme bağlanmıştır. Bu toplantıda 30 Eylül 1990 hükümet başkanlarının biraraya gelerek (Çocuklar İçin Dünya Zirvesinde) 2000 li yıllar için çocuk sağlığına ilişkin hedefler arasında bebeklerin ilk 4-6 ay süre ile Anne Sütü ile beslenmesi ve çocuğa en duyarlı yıllarında özel beslenme ihtiyaçlarının karşılanmasında anneye verilecek desteğin öneminin kavranması vurgulanmıştır.

Görüldüğü gibi Türkiye'de de Emzirmeyi destekleme ve geliştirme kampanyaları vardır ve 1 Ağustos Dünya Emzirme Günü ve haftasında halkı bilinçlendirici faaliyetler yapılmaktadır. Bugünü kutlarken, annenin, tek başına çocuğunun ilk ve temel sağlık, kültür ve eğitim kurumu olduğunu unutmamalıyım. Anneye verilecek destek ise onun öğrenim sosyal ve ekonomik durumunu yükseltmekle mümkündür. Zira öğrenim görmüş bireylerin bilgilendirilmeleri daha kolaydır.

Prof.Dr. Perihan ARSLAN